

Methodological Discourse of Polycultural Education as a Conceptual Pedagogical Idea

Vanda Vyshkivska

Ph.D., Associate Professor

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

Anastasiia Kinash

Ph.D. in Physics and Mathematics, Associate Professor of the Information Head's assistant Technologies and Innovations Department, Ukrainian-American Concordia University (Ukraine)

Oksana Patlaichuk

Candidate of Philosophy Science, Associate Professor

Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv)

Tamila Kravchenko

Ph.D. in Philology, Assistant Professor

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy (Ukraine)

Abstract

The article presents the methodological substantiation of the idea of polyculture education. Polyculture education is considered as a kind of purposeful socialization of students, which provides: at the cognitive level – the development of patterns and values of world culture, cultural, historical and social experience of different countries and peoples; on the value-motivational – the formation of socially significant and value-oriented tendencies of students to intercultural communication and exchange, as well as the development of tolerance in relation to the culture of other countries, peoples, social groups; at the activity-behavioral level – an active social interaction with representatives of different cultures while preserving their own cultural identity.

It is proved that polyculture education provides the socio-cultural identification of the individual; mastering the system of concepts and ideas about the multicultural environment; fostering a positive attitude towards a diversified cultural environment; development of social communication skills.

It is substantiated that the modernization of Ukrainian education, taking into account the general trends of world development, should reflect the interests of Ukrainian society and the state related to the formation of Ukrainian civic identity. An integrated innovation system of multicultural education that takes into account state interests, national and ethnocultural peculiarities of the population, conditions of intercultural dialogue and tasks of designing intrastate and interstate harmony can satisfy such a request.

Keywords: *multiculturalism, multicultural education, multicultural upbringing, multicultural educational space, globalization.*

Сьогодні все людство є свідком глобальних трансформацій, активізації процесів, спричинених глобалізацією та інтеграцією. Торкаються ці зміни і сфери освіти. Інноваційні процеси, що відбуваються в системах освіти різних країн світу

(посилюється інтеграція країн, слабшають перешкоди на шляху обміну товарами, послугами, інформацією, знаннями тощо), здійснюються сьогодні в контексті інтернаціоналізації та інтеграції й реалізують ідею відкритості освіти. Науковий прогрес, інформатизація, стрімке накопичення нових знань і розвиток технологій активно змінюють умови життя і праці людей, усталені уявлення про норми поведінки та відносини між соціальними групами і народами. Такі обставини стимулюють науку та освіту до пошуку шляхів і засобів створення моделі освіти, яка була б спрямована на виховання особистості нової формації, покликаної орієнтуватися у викликах сучасної цивілізації, бути соціально та морально відповідальною у вирішенні актуальних завдань розвитку людини, сім'ї, держави та суспільства. Відтак, стратегія освіти майбутнього – поширення наукових фундаментальних знань, зміцнення престижу освіти, формування загального ринку знань та єдиного полікультурного освітнього простору.

Освіта, націлена на ознайомлення з культурними та соціальними цінностями, може і повинна сприяти взаєморозумінню народів та сприяти прогресу у їхньому розвитку. У зв'язку з цим особливої значущості набуває полікультурна освіта, що відображає зв'язок загальнокультурного, етнокультурного та субкультурного факторів у становленні особистості, суспільства, держави та цивілізації в цілому. З урахуванням нових соціокультурних реалій світова педагогічна думка розробляє відповідні напрями розвитку. Як стверджує Б. Л. Вульфсон, загальнолюдські принципи слід сприймати й інтерпретувати так, щоб вони не придушували національну культуру, а, навпаки, множили її багатство і неповторну своєрідність [3]. В.І. Матіс додає, що на сучасному етапі розвитку система освіти на всіх її рівнях стала національною; вона зберігає і транслює рідну культуру, відтворює носія етнічної ментальності в тріаді – культура, історія, мова [9].

Мета статті - методологічне обґрунтування полікультурної освіти як категорії сучасної педагогіки та нової педагогічної парадигми.

Питання полікультурної освіти сьогодні є актуальними для всього світу. Майже кожна країна так чи інакше переживає певні міжетнічні, міжрасові, міжконфесійні, економічні, соціальні, екологічні та інші проблеми, пов'язані з процесами глобалізації, міграції, економічною кризою, тероризмом, конфліктами та війнами.

У нинішніх умовах глобалізації та розвитку інформаційного суспільства взаємодія культур стає органічною та продуктивною, якщо здійснюється на основі одного з пріоритетних принципів розвитку сучасного світу – принципу полікультурності.

Полікультурність як феномен сучасної дійсності виражає найзагальніші властивості та зв'язки явищ сучасного життя, суспільства, освіти і, тим самим, є категорією. Категорія «полікультурність» є «якісною характеристикою сучасного світу, де освіта та культура невіддільні», і важливо, щоб ця категорія була потрібна в різних галузях гуманітарного знання.

Предметом спеціальних досліджень у світовій педагогіці феномен полікультурності став у 60-х роках XX століття. Значні результати реалізації ідей полікультурності, кроскультуралізму, моделей забезпечення рівності шансів в освіті отримані дослідниками Німеччини (Р. Гольц, Р. Кек та ін.), Франції (Ф. Лорірі, Ф. Дюбе, Б. Шарло, Є. Ботьє та ін.), Ізраїлю (М. Бойда, Д. Давіс, В. Ходж та ін.), США (С. Ньє-то, К. Бенедикт, Дж. Бенкс та ін.) та інших країн.

Нині зміст поняття «полікультурність» одержує новий імпульс розвитку. Під полікультурністю ми розуміємо здатність людини жити серед різноманітності культур та інтегрувати у своїй свідомості різні культурні смисли. Полікультурність – це якісна характеристика особистості, яка свідчить про її вміння вести конструктивну особисту та професійну життєдіяльність у полікультурному середовищі, здатність поважати та приймати культурні відмінності за умови їхнього гуманістичного змісту.

На нашу думку, полікультурність найбільш яскраво проявляється в освіті. Полікультурна освіта постає як засіб задоволення освітніх, пізнавальних та культурних потреб людини.

Полікультурна освіта у своїй сутності звернена до людської природи, до демократичних цінностей та пріоритетів громадянського суспільства. Полікультурну освіту ми розглядаємо як систему навчання та виховання особистості в контексті традицій та цінностей різноманітних культур, етносів, релігій та як процес підготовки підростаючих поколінь до життєдіяльності в умовах багатокультурного інформаційного суспільства.

Не заперечує таке розуміння сутності полікультурної освіти і Я. Гулецька, зауважуючи, що полікультурна освіта спрямовується на опанування культурно-освітніх цінностей інших культур на основі знання особливостей своєї етнокультурної групи, а також взаємодії всіх культур на принципах взаємопорозуміння, толерантності, діалогу та плюралізму, що є засобом протистояння дискримінації, расизму, шовінізму [6]. О. Котенко, досліджуючи актуальність проблеми полікультурної освіти для України, говорить про те, що така освіта «сприяє формуванню в особистості готовності до активної діяльності в сучасному соціокультурному середовищі, яка зберігає свою ідентичність, прагне до поваги та розуміння інших культурно-етнічних спільнот, уміє жити в мирі, злагоді з представниками різних расових, етнічних, культурних, релігійних груп» [7].

Відтак, полікультурна освіта сприяє: визнанню абсолютних загальнолюдських цінностей; формуванню шанобливого ставлення до людей різних етносів, конфесій, субкультур; забезпечення взаємозв'язку соціальної та культурної адаптації дітей та молоді в полікультурному інформаційному соціумі.

Новий вектор педагогічних досліджень проблем полікультурної освіти в умовах глобалізації передбачає: по-перше – вивчення її у контексті сучасного багатокультурного інформаційного суспільства, світової та регіональної соціокультурної ситуації; по-друге – обґрунтування полікультурної освіти як нової педагогічної парадигми, затребуваної глобалізацією та інформатизацією суспільства, необхідністю самоорганізації та розвитку людини у багатокультурному, сучасному світі; по-третє - виявлення сутності полікультурної освіти як фактора та засоба розвитку особистості в умовах глобалізації та інформатизації [8].

Полікультурна освіта інтегрована у полікультурний освітній простір. Освітній простір є формою єдності людей і складається в результаті їх спільної освітньої діяльності. Освітній простір в Україні вибудовується на основі національних традицій, цивілізаційних ідеалів, національно-культурної ідентифікації підрастаючого покоління з урахуванням регіональних особливостей та загальносвітових тенденцій розвитку [2; 7].

Під полікультурним освітнім простором ми розуміємо не лише заклади, спеціально створені та призначені для виховання та навчання підрастаючого покоління,

але й інформаційний простір, який, по суті, став віртуальним світом життя сучасної молоді та підлітків.

Полікультурний освітній простір сприяє культурній ідентифікації особистості, успішній її соціалізації та адаптації в сучасному інформаційному світі [12].

До теперішнього часу в науці склалося кілька підходів до розуміння освітнього простору (В.П. Борисенков, Ю.С. Давидов, А.Я. Данилюк, О.М. Джуринський, І.В. Колоколова, Н. Д. Нікандров та ін).

В. П. Борисенков освітній простір розуміє як реальність, в якій кожна людина здатна інтегрувати в своїй свідомості різні культурні сфери, розширювати простір свого становлення. Для цього вона має вміти говорити різними «культурними» мовами, проживати різні культурні моделі життя, поєднувати у своїй свідомості різні типи мислення [1].

Г.В. Міронова вживає і трактує термін «мультикультурний освітній простір» як структуроване педагогічно доцільне середовище, яке інтегрує в собі професійно-особистісний досвід мультикультурної взаємодії (інтеграція педагогічних можливостей різних культур, діалогічні взаємини в педагогічному процесі) [10].

Серед його найбільш значущих ознак можна назвати такі: високий рівень інтеграції; узгоджена діяльність освітніх установ, соціальних інститутів та органів управління освітою; вільний доступ на рівних умовах усіх громадян, які входять до загального освітнього простору, до державних освітніх та культурно-просвітницьких цінностей; академічна та професійна мобільність учнівської молоді, педагогів, науковців; гнучка система змісту освіти, що включає оптимальну кількість інформації про загальнозначущі елементи культури [12].

Полікультурний освітній простір має низку властивостей та характеристик. Серед найважливіших властивостей полікультурного освітнього простору виділяється аксіологічність та високий рівень суб'єктності, адже найвищою цінністю полікультурного освітнього простору є людина, а головний сенс і мета освіти пов'язані з її розвитком, соціально-педагогічною підтримкою, захистом індивідуальності, ненасильницьким культуровідповідним вихованням, створенням умов для творчої самореалізації.

О.О. Шогенов серед властивостей освітнього простору виокремлює: потенціал свободи як можливість реалізації в рамках «принципів та пріоритетів освітньої політики» освіти, що ґрунтується на гармонійному та вільному поєднанні загальнолюдських цінностей, сучасних досягнень глобальної світової культури, національно- та територіально-культурних традицій; багатопрофільність як «надання широкого спектру освітніх послуг, диференційованих за ознаками різних видів змісту (у тому числі технологій освіти)»; адаптивність і мінливість як «високий ступінь освітньої толерантності, швидке реагування на ситуацію, що змінюється» [11]. Названі властивості та характеристики полікультурного освітнього простору відповідають вектору соціокультурного розвитку особистості, суспільства та держави у сучасних умовах.

Відповідно полікультурний освітній простір можна представити як особливу соціально-педагогічну категорію, спрямовану на укріплення зв'язків у системі взаємодії освіти та культури, різних її форм з метою формування у дітей та молоді позитивної «Я – концепції», соціальної активності, впевненості у своїх силах, критичності мислення, готовності взаємодіяти у контексті діалогу культур [13].

Аналіз педагогічної практики показує, що найчастіше використовувані сьогодні шляхи та засоби полікультурного виховання у переважній більшості є малоефективними. Сучасне суспільство потребує проектування нових моделей, інноваційних методик та стратегій виховання, які змогли б забезпечити гармонійний розвиток особистості в умовах інформатизації та глобалізації багатокультурного суспільства [2; 13]. Має сенс вести мову про полікультурний віртуальний простір, який забезпечить вільний доступ до цінностей культури, високі потенційні можливості спілкування «без кордонів». Необхідно вибудовувати новий дитячий, молодіжний інформаційний простір, суб'єктами якого повноцінно виступатимуть: сім'я, ЗМІ, Інтернет, радіо, дитячі бібліотеки, сфера додаткової освіти. Важливо використовувати проектний підхід із залученням засобів мультимедіа, інформаційно-комунікаційних технологій, середовищ та засобів виховання за допомогою віртуальних музеїв різної тематики, відео- конференцій та телемостів, розміщення тематичних банерів, соціальної реклами, тематичних сайтів, присвячених проблемам та завданням полікультурного виховання.

Соціокультурні реалії, становлення нової цивілізації створюють безпрецедентні можливості для розвитку людини, ефективнішого вирішення багатьох її професійних, економічних, соціальних та побутових проблем. Проте використовувати ці можливості зможуть лише ті, хто володітиме високим рівнем загальної культури, необхідними ключовими компетенціями, високими особистісними якостями, умінням орієнтуватися в багатокультурному світі, здатністю навчатися та перенавчатися. Тому на часі: зміна змісту навчальних програм та технологій навчання з метою посилення зв'язку всіх компонентів змісту підготовки (предметних, психолого-педагогічних, інформаційно-технічних) із практичними професійними завданнями педагога, що реалізуються у полікультурному інформаційному середовищі.

Висновок. Полікультурність, полікультурна освіта, полікультурне виховання, полікультурний освітній простір – об'єктивна реальність сучасного світу, яка реалізується за допомогою визнання людської, національної культури фактором розвитку освіти та необхідності її здійснення в контексті діалогу культур. Полікультурна освіта як нова педагогічна парадигма виражає загальні властивості сучасної системи освіти щодо розробки інноваційних теорій, методологій та практик виховання особистості, адаптованої до інформаційного багатокультурного суспільства. Концепція полікультурної освіти створює основу забезпечення у суспільстві (в умовах розгортання процесів глобалізації та інтеграції) соціальної стабільності; служить засобом розробки педагогічних моделей та технологій задоволення освітніх, пізнавальних та культурних потреб людини, допомагає реалізувати кожній людині можливість зрозуміти іншого і світ загалом у прагненні до єдності.

References

1. Borysenkov V. P. *Polykulturnoe obrazovatelnoe prostranstvo Rossyy: ystoryia, teoriya, osnovy proektyrovaniya* [Multicultural educational space of Russia: history, theory, basics of design]/ V. P. Borysenkov, O. V. Hukalenko, A. Ya. Danyliuk. M.: Yzd-vo RHPU, 2004. 576 s.
2. Vyshkivska V.B. *Nova osvitnia paradyhma yak rezultat suchasnykh sotsiokulturnykh transformatsii* [A new educational paradigm as a result of modern socio-cultural transformations] // Mat-ly Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Zbirnyk naukovykh prats ΛΟΗΟΣ, 2021. S. 105-107.
3. Vulfson B. L. *Myrovoe obrazovatelnoe prostranstvo na rubezhe vekov: uchebnoe posobyie* [World educational space at the turn of the century: a textbook]. M., 2006. S. 166.

4. Hukalenko O.V. *Polykulturnoe obrazovanye: teoriya y praktyka* [Multicultural education: theory and practice]: monohr. B.: Polyhrfyst, 2003. 326 s.
5. Hukalenko O.V. *Osnovnye podkhody k orhanyzatsyy mesta cheloveka v paradyhme kulturosoobraznoho obrazovaniya* [Basic approaches to the organization of the place of man in the paradigm of cultural education]. M.: RHPU, 2004. 576 s.
6. Huletska Ya.H. *Polikulturna osvita studentskoi molodi v universytetakh SShA* [Multicultural education of student youth in US universities]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Kyiv, 2008. 20 s
7. Kotenko O.V. *Aktualizatsiia problemy polikulturnoi kompetentnosti vchyteliv* [Actualization of the problem of multicultural competence of teachers]/ *Profesiina pidhotovka vchyteliv v umovakh vprovadzhennia kredytno-modulnoi systemy: materialy vseukr. nauk.-metod. konf.* Kyiv, KMPU im. B.D. Hrinchenka, 2007. S. 29–32.
8. Kruhlenko L.V. *Polikulturna osvita: svitova ta vitchyzniana artykuliatsiia problem* [Multicultural education: world and domestic articulation of the problem]/ *Zbirnyk naukovykh prats "Pedahohichni nauky". № 90.* 2020. S. 7 -11
9. Matys T.A. *Yzuchenye psikhologhycheskykh novoobrazovanyi sovместnoi uchebnoi deiatelnosti shkolnykov* [Study of psychological neoplasms of joint educational activities of schoolchildre] // *Formyrovanye uchebnoi deiatelnosti shkolnykov.* M.: Pedahohyika, 1982. 216 s.
10. Myronova H.V. *Orhanyzatsiia multykulturnoho obrazovatelnoho prostranstva pedahohycheskoho kolledzha* [Organization of multicultural educational space of pedagogical college]: avtoref. dyss. na soyskanye uch. stepeny kand. ped. nauk: spets. 13.00.08 «Teoriya y metodyka professyonalnoho obrazovaniya». Volhohrad, 2007. 25 s. S. 10-11
11. Shohenov A.A. *Yntehratsyonnye protsessy kak faktor razvytyia obrazovatelnoho prostranstva polykulturnoho rehyona* [Integration processes as a factor in the development of the educational space of a multicultural region]: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01. M., 2007. 48 s.
12. Bevzo G, Vyshkivska V., Titarenko I., Remnova A. Blended learning: features of application in the modern educational system // *Intellectual Archive.* Toronto: Shiny Word Corp. (Canada). October – December, 2021. P. 124-133.
https://DOI.org/10.32370/IA_2021_12_18
13. Vyshkivska V., Shykyrynska O., Malinka O., Lobachuk I. Theoretical and Methodological Aspects of Using Dialogue for the Purpose of Organizing Productive Interaction of Subjects of the Educational Process"// *Intellectual Archive.* Toronto : Shiny Word Corp. (Canada). October – December, 2020. P. 122-131
https://DOI.org/10.32370/IA_2020_12_15